आदर्श प्रश्न पत्र(प्रथम सत्र)   पूर्णाकाः   50

समयः होरात्रयम   कक्षा द्वादश(सत्र 2021-22)

विषय   संस्कृत

परीक्षा निर्देशाः

1. अस्मिन प्रश्न पत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति।
2. सर्वे प्रश्नः अनिवार्यः सन्ति।
3. प्रत्येक प्रश्न के अंक उसके सामने दिए गए हैं।
4. प्रत्येक प्रश्न के सभी भागों को एक साथ हल कीजिए।

खण्ड- क

(अपठिताशं -अवबोधनम्)

प्र0(1)   अधोलिखितं गद्यांश पठित्वा तदा धारितानां प्रश्नानामुत्त्राणि लिखित-

परोपकारशीलाः लोकाः विश्वस्य मंगलाय प्रयतन्ते। ते पतितानाम् रक्षायै धोरतरं कष्टं सहन्ते। दानशीलः कर्णः प्रतिदिनं सुवर्णं वितरति स्म। शिविः कपोतस्य प्राणन रक्षितुं निजमांसं अयव्छत्। दधीचिः देवानाम् रक्षायै निजशरीरस्य अस्थीनि ददौ। ईसामसीह लोकानाम् उपकाराय निजप्राणान् अयच्छत् । महात्मा गांधी लोकानाम् हिताय गोलिकानां लक्ष्यं अभवत्।

प्रश्नाः (क) एकपदेन उत्तरतः-

कः प्रतिदिनं सुवर्णं वितरति स्म?

(ख) पूर्ण वाक्येन उत्तरतः-

दधीचिः किं अकरोत्?

(ग) अस्य गद्यांशस्य शीषर्कं लिखत।

(घ) 'रक्षितुम' इति पदे कः प्रत्ययः?

(ङ) 'अभवत्' इति पदे प्रकृति या परिचयः देयः।   (4)

प्र०2   अधोलिखितं अनुच्छेद पठित्वा तदाधारितानां प्रश्नानामुत्तराणि लिखित-

भगवान श्री कृष्णः अर्जुनमुपदिशति-यथा नरः जीर्णानि वासांसि बिहाय अपराणि नवानि गृहणाति, तथा देही जीर्णानि शरीराणि विहाय अन्यानि नवानि संयाति। जातस्य मृत्युः ध्रुवः, मृतस्य च जन्म ध्रुवम। तस्मात् त्वम् अपरिहार्ये अर्थे शोचितुम नार्हसि। अथचेत त्वम् इमं धर्म-संग्रामं न करिष्यसि, ततः स्वधर्म कीर्तिम् च हित्वा त्वम् पापमवाप्स्यति। अन्यश्च, लोकाः त अकीर्ति कथयिष्यन्ति अकीर्ति च मरणान अतिश्चिय्यते। हतो त्वं युद्वाय कृतनिश्चय उतिष्ठ।

प्रश्नाः (अ) एक पदेन उत्तरत-

(क) हतः कौन्तेयः कं प्राप्स्यति?

(ख) जित्वा कौन्तेयः काम् भोक्षयसे?

(ब) पूर्ण वाक्येन उत्तरत-

(ग) देही केन प्रकारेण अन्यानि नवानि शरीराणि गृहणाति?

(घ) कौन्तेयः इति पदस्य अत्र कः अर्थः?

(ड) अस्य अनुच्छेदस्य उचितम् शीर्षक लिखत।

खण्ड– ख
(रचनात्मक कार्यम्)

प्र०3 प्रदत्त शब्दसूची साहारयेन उचित पदानि चित्वा रिक्त स्थानं पूर्ति करणीयाः :–
माधवः नाम विप्रः उज्जयिन्याम्....... । तस्य ब्राहाणी तं शिशोः...... अवस्याप्य स्नातुं गता। अथ ब्राह्माणः रातः.......... आगतम्। दरिद्रः ब्राह्मणः नकुलं बाल रक्षायाम्. .... गतः। तदनन्तरम् एकः......... बालक समीपम आगच्छत्। तम् दृष्टवा नकुलः सर्पं व्यापादितवान। तदैव विप्र.......... नकुलं व्यापादितवान। अनन्तरम् स शिशुं स्वस्थं .... पर विषादं प्राप्नोत। सहसा विदधीत किंमपि कार्यम् न ....।

शब्दसूची

सर्पः, दृष्टवा, रक्षार्थम, व्यवस्थाप्य, प्रतिवृत्य, आध्कनम्, प्रतिवसनिस्म्, करणीयः। (4)

खण्ड– ग
(पठित–अवबोधनम्)

प्र०4 अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा तदा धारितानां प्रश्नानामुतराणि लिखत एवं समनिक्रामस्सु दिवसेषु राजा चन्द्रापीइश्य यौवन राज्यभिषेक चिकीर्षुः प्रतीहारानुपकरण सम्भार संग्रहार्थमादिदेश। समुपरियतयौव राज्यभिषेकं च तं कदाचिद् दर्शनार्थमागतमारूट विनयमपि निनीतत रमिच्छन् कर्तुं शुकनासः सविस्तरमुवाच–

प्रश्नाः (अ) एक पदेन उत्तरत–
(क) राजा कस्य यौवराज्याभिषेंकम् कर्तुमैच्छत्?

(ब) पूर्ण वाक्येन उत्तरत–

(ख) चन्द्रपीडः कस्य दर्शनार्थम् अगच्छत्?
(ग) राजा कान् उपकरण संग्रहार्थम् आदिदेश?
(घ) 'रात्रिषु' इत्यस्य विलोमपदम् अत्र किम?
या
(ड) 'द्वारपालान्' इत्यस्य र्प्यायवाची पदं किम? (4)

प्र०5 अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा तदा धारितानां प्रश्नानामुतराणि लिखतः–
कुर्वन्नेवेह कर्माणि जिजीविषेच्छवं समाः।
एवं त्वयि नान्यथेतोऽस्ति न कर्म लिप्यते नरे।।

प्रश्नाः (अ) एक पदेन उत्तरत–
(क) नरः किम् कुर्यात?

(ब) पूर्ण वाक्येन उत्तरत–

(ख) नरः शतं समाः कचं जीवेत?
(ग) नरे किं न लिप्यते?
(घ) 'जने' इत्यस्य पर्यायपदं अत्र किम?

(या)

(ड) 'टवयि' इनि कस्य शब्दस्य रूपम्? (4)

प्र०6 अधोलिखितं नाटूयांशं पठित्वा तदाधारितानां प्रश्नानामुतराणि लिखतः-
हे बटवः। परिकृत्य लोष्ठैरषिहनन्तः उपनयैतनयश्वम्। एषः रोहितानां मध्यचरे भवेत्।

प्रश्नाः (अ) एक पदेन उत्तरत-
(क) कः रोहितानां मध्यचरे भवेत्?
(ब) पूर्ण वाक्येन उत्तरत-
(ख) कः कम् प्रति कथयति?
(ग) 'एषः' इति सर्वनामपदं कस्य संलापदस्य स्थाने प्रयुक्तम्? (4)
(घ) 'मृगाणाम्' इति स्थाने किम् पदं प्रयुक्तम्?

या

(ड) 'परिकृत्य' इत्यत्र कः धातु प्रत्ययः क च प्रयुक्तः?

प्र०7 (क) 'भर्तृहरेः'अथवा 'कालिदासस्योपरि' हिन्दी भाषायाम् संक्षिप्त परिचयं लिखत।
(ख) विद्ययाऽमृतश्नुते अथवा कर्मगौरवम पाठ्स्य सारं हिन्दी भाषायाम् लिखत। 2½ +2½=(5)

प्र०8 वस्तुनिष्ठ प्रश्नः
निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न (1) अंक का है, उसके चार विकल्प दिये जा रहे हैं, जिनमें से केवल एक सही है, इनमें से सही विकल्प को लिखें।

(1) कौत्सः कस्य शिष्य आसीत?
(क) रघुः (ख) वरतन्तुः (ग) कालिदासः (घ) कुबेर
(II) 'उत्तररामचरितम्' इति नाटकस्य स्वयिता कः?
(क) कालिदासः (ख) बाणभट्ट (ग) भवभूतिः (घ) दाराशिकोह
(III) 'कर्मगौरवम' पाठः कस्मात् ग्रन्थात संकलिनः?
(क) महाभारतात् (ख) रामायणात् (ग) जातकमाला (घ) श्रीमदभगवद्गीता
(IV) अविद्यया किं प्राप्नोति?
(क) अमृतम् (ख) परमात्मा (ग) मृत्युं (घ) आत्मा
(V) मृण्मय कः अर्थः?
(क) मिट्टी के बने हुए (ख) तांबे के बने हुए (ग) चांदी के बने हुए (घ) इनमें से कोई नहीं
(VI) रघुः विश्वजितम् अध्वरम् अनुतिष्ठति स्म (प्रश्न निर्माणं कुरूत)
(क) कस्य (ख) केषम् (ग) कथा (घ) कम्
(VII) ईशावस्यं जगत सर्वम् (प्रश्न निर्माणं कुरूत)
(क) केन (ख) कम् (ग) कानि (घ) कस्मिन्
(VIII) 'उभयम' शब्दः कः अर्थः?
(क) चारो ओर (ख) दोनो ओर (ग) एक ओर (घ) सब ओर

(IX) साधर्म्यम--------भेदे। (रिक्तस्थानानि पूरयत)
(क) उपमा (ख) प्रकृतस्य (ग) कर्णसाम्यम (घ) निरपहुनवे
(X) --------अनुप्रासः। (रिक्तस्थानानि पूरयत)
(क) वर्णसाम्यम (ख) श्लेष (ग) उपमा (घ) साधर्म्यम
(XI) 'आसीन' इति पदेकः धातु अस्ति?
(क) गम् (ख) अस् (ग) लिख (घ) नम्
(XII) यः----------च अविद्याम् च तत् उभयम सह--------(सः) अविद्यया मृत्युं तोर्त्वा----------अमृतम् अश्नुते। निम्नलिखित श्लोकयोःअन्वयं लिखत।
(क) वेद, विद्यया,विद्याम् (ख) विद्याम्, वेद विद्यया (ग) उभयम्, अमृतम् वेद
(घ) विद्यया, विद्याम्, वेद

(XIII) 'मालविकाग्निमित्रम' नाटकस्य रचयिता कः?
(क) भवभुतिः (ख) कालिदासः (ग) दीनबन्धु श्री नायार (घ) अम्बिकादत्त व्यास
(XIV) रामभद्रस्य एषः दारकः अस्माकं लोचने शीतलयति (प्रश्न निर्माणं कुरूत)·
(क) कस्मिन् (ख) कथा (ग) कानि (घ) किम
(XV) वरतन्तुः मन्त्रकृताम अग्रणी आसीत्। (प्रश्न निर्माणं कुरूत)
(क) केषाम् (ख) कः (ग) केन (घ) कुत्र (15)

खण्ड- घ
(अलंकार परिचयम्)

प्र०9 कयोः द्वयोः अंलकारयोः लक्षणम् उदाहरणम् संगति सहितं लिखत–
अनुप्रासः,उत्प्रेक्षा, रूपकः 2½ +2½=(5)